

Název programu: Kulturní rozmanitost – jak žijí Romové

Autor: MgA. Sevdalina Kovářová. Odborní konzultanté: Jana Habrovcová, Iveta Demeterova. Fotografie: Spolek Zaedno, volná díla. Ilustrace: MgA. Sevdalina Kovářová.

Materiál byl vytvořen v roce 2018 za finanční podpory MHMP jako součást projektu Kamarádi. Použité zdroje: časopis Kamarádi, Wikipedie.

Anotace programu: V první části programu se děti seznámí se životem lidí jiných sociokulturních skupin formou zajímavé přednášky či formou otázek a odpovědí. Druhá část programu je interaktivní a má charakter kreativního workshopu, který vychází z tradic a kultury dané národnosti.

INSPIRACE ROMSKÁ ŘEMESLA

Kreativní vzdělávací program

Kulturní rozmanitost – jak žijí Romové

Délka programu: 90 min.

Doporučený věk žáků: 1. a 2. stupeň ZŠ.

Vzdělávací oblasti: člověk a jeho svět, člověk a společnost, umění a kultura.

Průřezové téma: multikulturní výchova.

Cíle: seznámení s kulturou a tradicemi Romů, žijících v ČR. Učit žáky respektovat zvláštnosti různých etnik. Rozvíjet jejich manuální zručnost a estetické cítění.

Teoretická část: 40 min.

Krátké seznámení s romským etnikem: můžete použít pracovní listy nebo on-line kvíz na www.kamaradi.eu přes elektronickou tabuli.

Předčítání/poslech bajky v romštině: můžete použít nahrávky od rodilých mluvčích na www.kamaradi.eu. Seznámení s romským jazykem. Porovnání s českou verzí bajky – podobnosti a odlišnosti.

Seznámení s tradičními romskými řemesly, jako jsou pouťová a zábavná řemesla, kovářství, košíkářství atd. Na procvičení látky zahrejte on-line pexeso.

Praktická část: 40 min.

Dílna: výroba pouťové růže nebo romské tanečnice z papíru.

Pomůcky na dílnu: starší žáci – krepový papír, drát, nůžky, kleště, barvy, štětce. Mladší žáci – barevné ubrousky, čtvrtka A4, lepidlo, fixy, nůžky.

Závěrečné zhodnocení: 10 min.

Můžete teoretickou část shrnout. Pak žáci udělají improvizovanou výstavu svých výtvorů a podělí se o své zážitky – co se jim líbilo, co bylo náročné, co už věděli.

Materiály ke stažení na www.kamaradi.eu

(sekce Ke stažení > Kreativní vzdělávací programy):

- Metodický list
- Pracovní listy
- Fotonávody a videonávody k dílnám
- On-line kvíz „Co víš o Romech“ + on-line pexeso „Romská řemesla“
- Nahrávka bajky namluvená rodilým mluvčím.

Správné odpovědi kvízu číslo 1 z pracovního listu č. 2:

1. ne
2. ne
3. ano
4. ne
5. ano
6. ne
7. ano
8. ne
9. ano
10. ne
11. ano
12. ano

Správné odpovědi kvízu číslo 1 z pracovního listu č. 3:

1. ano
2. ano
3. ne
4. ne
5. ne
6. ano

V roce 2018 realizuje spolek Zaedno ve spolupráci s Domem národnostních menšin v Praze projekt zaměřený na děti z pražských škol. Jeho hlavním cílem je rozvoj poznání mezi cizinci, národnostními menšinami a majoritní společností. Programy projektu lehkou a hravou formou seznamují s tematikou multikulturní společnosti a kulturní a jazykové rozmanitosti. Používáme materiály a hry vymyšlené a vyrobené na míru – pexeso, bingo, pracovní listy atd. Více na www.kamaradi.eu.

ROMOVÉ V KOSTCE

Romové pocházejí ze středověké Indie a nemají svůj vlastní stát. Dnes žijí zejména na území Evropy, Turecka a USA. Do střední Evropy a na území dnešní České republiky Romové přicházeli asi od konce 14. století. Podle legendy počalo jejich kočování (stěhování) tak, že se jisté skupině Romů dostalo pozvání od perského panovníka, který potřeboval hudebníky k obveselení svých poddaných. Postupně se dostali do Evropy, nejdříve na Balkán. Podle neoficiálních odhadů dnes žije v České republice přibližně 250 000 Romů. Romové se neživilí pouze předpovídáním budoucnosti, překupnictvím a krádežemi, jak se často traduje, ale také jako skvělí hudebníci a zruční řemeslníci, kteří provozovali například kovářství, kotlářství, cínařství a zvonařství, vyráběli koryta a nádoby ze dřeva, pletli koše, košťata, vyráběli nepálené cihly a mnoho dalšího. Romská vlajka se skládá z modrého pruhu v horní polovině, zeleného pruhu v polovině dolní a z červeného kola s 16 paprsky umístěného uprostřed. Zelený a modrý pruh symbolizují život věčných poutníků po zelené zemi pod blankytnou oblohou. Za romskou hymnu považuje romská píseň Gejlem, gejlem. Romská kuchyně je skromná na suroviny. Patří do ní brambory, zelí, mouka – nejobyčejnější potraviny, ze kterých připravíte spousty dobrot. Pišot je jedno z tradičních štedrovecerních jídel Romů. Jsou to romské plněné těstoviny. Mačanka – tradiční polévka je masový vývar, zahuštěný a posypaný mletou paprikou s cibulkou a česnekem. Šinga nahrazuje na Vánoce v romské domácnosti cukroví. Je to závin z kynutého těsta s kakaem posypaný cukrem. Mezinárodní den Romů připadá na 8. duben, což je den vzniku Mezinárodní romské unie.

Romská vlajka

Tanečnice

Hudebníci

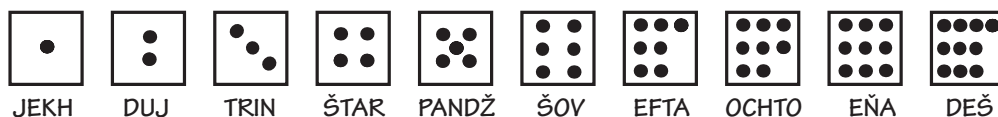

1 Přečtěte si nebo si povídejte o Romech.

2 Zakroužkujte v kvízu správná tvrzení.

1. Romové mají svůj vlastní romský stát. *ano ne*
2. Romové mají svoji vlajku, je celá červená. *ano ne*
3. Romové mají svoji hymnu. Je to pravda? *ano ne*
4. Romové mají své kořeny v Rumunsku. *ano ne*
5. Romové jsou kočovný národ. Je to pravda? *ano ne*
6. V ČR žije kolem jednoho milionu Romů. *ano ne*
7. Mezi romská povolání patřili hudebník a kovář. *ano ne*
8. Romové se živilí pouze předpovídáním budoucnosti. *ano ne*
9. Mezi tradiční romská jídla patří pišot a mačanka. *ano ne*
10. Mezinárodní den Romů se oslavuje 28. dubna. *ano ne*
11. Na Vánoce si Romové pochutnávají na šinga. *ano ne*
12. Romská kuchyně je skromná na suroviny. *ano ne*

1 Naučte se počítat romsky.

O čhonoru the leski daj

O čhonoru peske kamelas tedel tesivel viganos. E Edaj leske oda naši nikda avri kerdžas, vašoda, hoj hino sako džives aver.

Jekhvar šuko, jekhvar thulo.

Sikhľiben: Phares vareso šaj keren ko-leske, ko kamel furt vareso aver. ■

Měsíc a jeho matka

Měsíc chtěl ušít šaty. Matka mu to však nemůže nikdy splnit, protože je pokaždé jiný. Jednou hubený, jindy tlustý.

Poučení: Těžko lze vyhovět tomu, kdo chce pokaždé něco jiného. ■

Foroskeri mišos the maľakeri mišos

Foroskeri mišos ahes dživesa ke maľakeri mišos. Kana peha gele andro foros. Kernas peske dzeka andro kredencos, aľe te vareko avľas, mušinde pes tegaruvel. Kada pes la maľakeri mišos napaťisa-ľolas. Naši cichones chalas the andre chev ehas tang. Thodžas peske o vjeci andro kufros the geľas khere.

Sikhľiben: Vsadi lačhes, khere nekfeder. ■

Městská myš a polní myš

Městská myš strávila několik dní u polní myši. Teď šly opět spolu do města. Libovaly si ve spíži, ale když někdo přišel, musely se ukrýt. To se polní myši nelíbilo. Nemohla se v klidu najíst a v díře bylo těsno. Sbalila si kufry a šla domů. Tam si mohla spokojeně mrskat vousy.

Poučení: Všude dobře, doma nejlépe. ■

ROMSKÝ JAZYK

Romština patří do skupiny jazyků indických. Díky stěhování Romů kolem roku 1000 se začala vyvíjet samostatně. Má mnoho nářečí, jednotná spisovná romština ale není. Pravopis se přizpůsobuje nebo inspiruje hlavními jazyky jednotlivých zemí, kde Romové žijí. V Česku a na Slovensku se používá tzv. slovenský pravopis, kterým se píše v romské literatuře a sestavují se podle něj slovníky a učebnice. Romština se vyslovuje tak, jak se píše. Češi proto mohou psaný text číst stejně, jako by byl psán česky. V Česku lze v současné době romštinu studovat na několika vysokých školách.

1 Zakroužkujte v kvízu správná tvrzení.

1. Romština má mnoho nářečí. **ano ne**
2. Jednotná spisovná romština zatím není. **ano ne**
3. Romská literatura se nepíše. **ano ne**
4. Na žádné škole se romština nevyučuje. **ano ne**
5. Romština je románský jazyk. **ano ne**
6. Romština se vyslovuje tak, jak se píše. **ano ne**

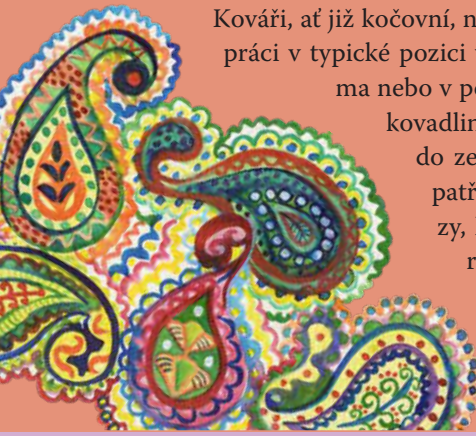
TRADIČNÍ ROMSKÁ ŘEMESLA

Kovářství

Mezi nejtypičtější romská řemesla, která si Romové přinesli již ze své indické pravlasti, patřilo KOVÁŘSTVÍ.

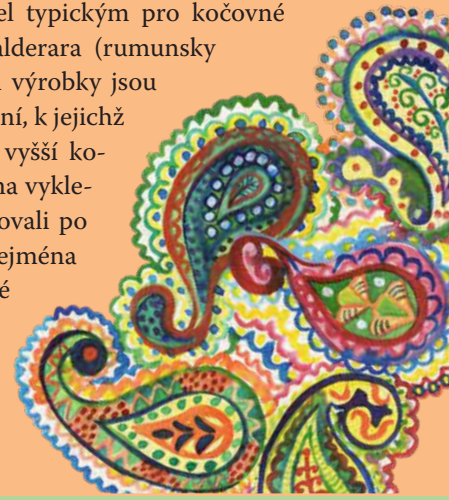
Romové se jím na svých cestách živili po celá staletí.

Kováři, ať již kočovní, nebo usedlí, vykonávali svou práci v typické pozici vsedě se zkříženými nohama nebo v podřepu za použití přenosné kovadliny s bodcem pro upevnění do země. Mezi tradiční výrobky patřily různé typy hřebíků, řetězy, kramle, podkovy aj. Zruční romští kováři však pracovali také na dvorech uherských feudálů i králů jako výrobci zbraní.

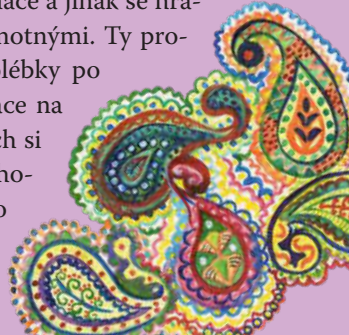
Kotlářství

Výroba a opravy kotlů – KOTLÁŘSTVÍ – je dalším z kovo zpracujících řemesel typickým pro kočovné rodiny ze skupiny tzv. Kalderara (rumunsky cãldare = kotel). Hlavními výrobky jsou velké měděné kotle na vaření, k jejichž výrobě užívali přenosnou vyšší kovadlinu a dřevěnou palici na vyklepávání. Romové je provozovali po staletí, dnes se jim věnují zejména na Balkáně (ale např. také v Rakousku či Polsku). Mezi další kovo zpracující řemesla patří pocínování a výroba zvonců.

Hudba

Hudba je dalším typickým způsobem obživy, kterou si Romové přinesli již z Indie. Na území dnešní České a Slovenské republiky jsou Romové známi coby profesionální hudebníci již několik století. Mnohde si osvojili místní lidové hudební styly, které nezřídka obohatili po strážce harmonické či výrazové. Jinak ale hrávali romští muzikanti pro neromské posluchače a jinak se hrálo a zpívalo mezi Romy samotnými. Ty provázela hudba takřka od kolébky po hrob, předávala se z generace na generaci a v mnohých rysech si romská hudební tradice uchovávala prvky typické také pro hudební tradici indickou.

Cirkusy, kolotoče a divadlo

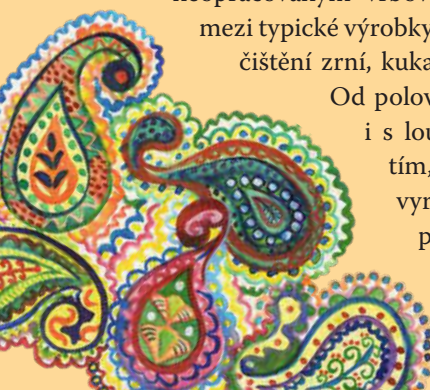
Čeští Romové i němečtí Sintové provozovali živnosti související s kočováním. Vedle obchodování s koňmi se živilo jako brusíči i překupníci zboží, ale také jako PROVOZOVATELÉ ZÁBAVY. Stejný okruh činnosti i podobný způsob života vedl k prolínání česko-německých Romů s lidmi tzv. světskými (tj. chodícími světem). Pohybové a hudební nadání využívali především jako pouliční hudebníci, tanečnice, akrobati, nebo se živilo v kočovných společnostech i jako herci nebo loutkoherci. Součástí zábavných atrakcí v rámci poutí a slavností bylo také PŘEDVÁDĚNÍ CVIČENÝCH ZVÍŘAT (v Indii tanec s hady, v Evropě později předvádění medvědů a opic).

Košikářství

KOŠÍKÁŘSTVÍM si Romové obstarávali živobytí již ve své indické pravlasti. Jde o sezonní práci, na evropském území ji většinou doplňovalo jiné řemeslo. Až do poloviny 20. stol. pracovali Romové převážně s neloupaným neopracovaným vrbovým proutím. Z toho důvodu mezi typické výrobky patřily koše na brambory nebo čištění zrní, kukaně, menší koše na sběr ovoce.

Od poloviny 20. století pracují Romové i s loupáním a upravováním proutím, z něhož hlavně na zakázku vyrábějí i nábytek a dekorativní předměty. Přírodní materiál je někdy také nahrazován umělým (tzv. bužírky, tedy obaly elektrických drátů).

Korytářství

Také KORYTÁŘSTVÍ bylo způsobem obživy, při kterém se využíval přírodní materiál – v tomto případě dřevo (především topolové). Mezi obvyklé výrobky patří koryta a mísy všech druhů a velikostí (užívané při zabijačkách, na zpracování těsta apod.) či dřevěné nádoby. Jejich výrobou se zabývají především rumunští Romové žijící na Balkáně, v menších počtech také na Slovensku i jinde. Výroba dřevěného nádobí byla původně sezonním doplňkovým způsobem obživy k rýžování zlata ze dna řek.

Text: Jana Habrovcová, Muzeum romské kultury

V minulosti Romové provozovali zábavná řemesla – cirkusy, kolotoče a poutě. Romské dívky vyráběly pro střelnice na poutích krásné papírové květiny. Zkuste to v bonusové dílně – budete potřebovat zručnost a trpělivost!

↓ KARAFIÁT Z POUTĚ STARŠÍ ŽÁCI

Potřebujete: • krepový papír (popř. ubrousky) • drát (vázací či aranžérský) • nůžky • kleště • vodové barvy • štětce.

Jak na to: ① Ze srolovaného krepového papíru ustrihnete pěticentimetrovou roličku. ② Jeden z okrajů roličky pomocí štětce nabarvíte. Pak ji můžete rozbalit do proužku a pro věrnější vzhled květiny udělejte barevné čmouhy. ③ Barvu nechte uschnout. ④ Připravte proužky na vázání – nenabarvenou hranu naskládejte jako harmoniku (na obrázku). ⑤ Začnete s tvarováním květu – znovu skládejte do harmoniky a zároveň stáčejte do roličky. Pevně držte spodek a občas ho zmáčkněte – horní část nechte volnější. ⑥ Svažte zmáčkнутý spodek květu pevně asi 20 centimetrovým drátkem. ⑦ Z volného konce drátku se udělá stonek – omotejte ho zeleným papírem, drátek dole zatočte, aby se papírek nerozmotal. ⑧ Hotový květ načechrejte – rozdělte jednotlivé vrstvy.

Romové se živilo často jako pouliční hudebníci a tanečnice. Naše papírová tanečnice má krásnou sukni, která se umí otevírat a zavírat.

↓ TANEČNICE MLADŠÍ ŽÁCI

Potřebujete: • barevné ubrousky • čtvrtku A4 • lepidlo • fixy • nůžky.

Jak na to: ① Čtvrtku přeložte napůl. Uprostřed vzniklé kartičky nakreslete tanečnici a vybarvěte ji. ② Rozpulte po délce ubrousek. ③ Udělejte z něho úzkou harmoniku. ④ Vzniklou sukni přilepte. ⑤ Oddělte jednotlivé vrstvy ubrousku tak, aby vzniklo několik vrstev sukničky.

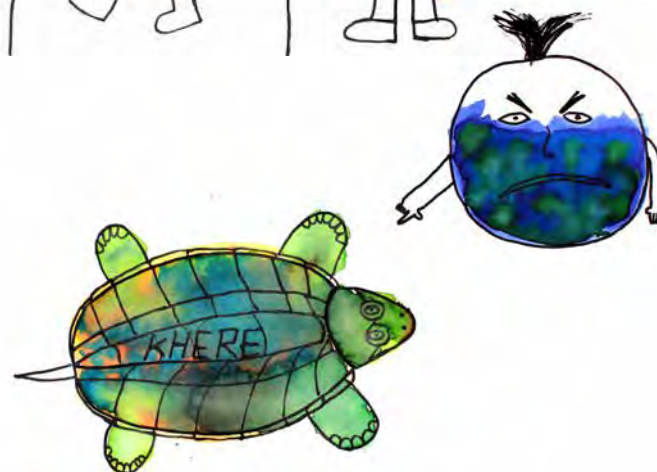
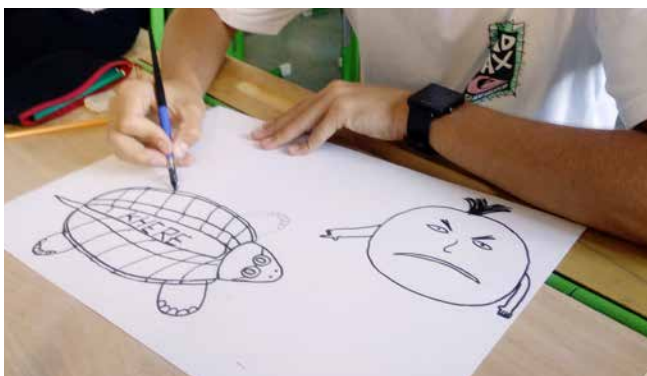

↓ ILLUSTRACE ROMSKÉ POHÁDKY

Potřebujete: • papír ve formátu A3 • tužku a papíry na skicu • tuš • pero s náradkou • kvalitní vodové barvy • štětce různé velikosti.

Jak na to: ① Poslechněte si pověst v romštině a pak si ji přečtete v češtině ② Vmyslete si, co nakreslíte, aby vaše ilustrace vystihla text co nejlépe a beze slov. ③ Na zvláštní papír si udělejte rychlou skicu svého nápadu ④ Na velký papír nakreslete skicu tužkou. ⑤ Skicu obtáhněte tuší. Voděodolná tuš zajistí to, že vaše kresba bude vidět skrz průsvitné vodové barvy. ⑥ Kresbu domalujte vodovými barvami. Nevobarvujte je pouze malým štětcem. Zkuste také větším štětcem nanášet barvy na mokřý povrch. Barvy se na papíru budou volně roztékat a navzájem se mísit.

↓ PESTRÝ VZOR BONUS

Potřebujete: • papír (bílý či barevný) • barvy, tenký štětec.

Jak na to: ① Nakreslete pár barevných tvarů jako zahnutá kapka. ② Různobarevnými tahy malujte stejné tvary dovnitř i ven. ③ Začnete „vyšívat“ kolem „kapek“ půlkroužky, tečky a jiné jednoduché motivy. Střídejte světlé a tmavé barvy. ④ Malování si užívejte, vychutnejte si ho a nikam nespěchejte.

